

VAJA POŽAR 2003

FIRE 2003 Exercise

Darko But * UDK 614.84:351.862

Uvod

V industrijskih kompleksih in objektih obstaja, odvisno od vrste proizvodnje, tehnološkega procesa in obsega proizvodnje, zelo velika možnost nastanka velikega požara ali nesreče z nevarno snovjo, ki ima lahko resne posledice za naravno okolje, ljudi v okolici in na infrastrukturnih ter drugih objektih. V zadnjih letih je bilo namreč v gospodarskih družbah več velikih požarov, pri katerih je intervencija zahtevala visoko stopnjo usklajenosti in koordinacijo dela reševalnih služb. Še posebej to velja za požare, pri katerih so prisotne tudi nevarne snovi. Zato je temeljna zamisel vaje slonela na predpostavki, ki naj bi omogočila preigranje zelo zahtevne kombinacije požara, nesreče z nevarnimi snovmi in reševanja ljudi z višine.

Namen in cilji vaje

Temeljni cilj vaje je bil preverjanje in izpopolnjevanje usklajenosti delovanja različnih sil za zaščito, reševanje in pomoč ob velikem požaru v industrijskem objektu ob sočasni nesreči z nevarno snovjo. Hkrati pa so bili postavljeni tudi posebni cilji, in sicer:

- izdelati strategijo obvladovanja velikih požarov na industrijskih objektih in kompleksih ter izvajanja gašenja takih požarov z vsemi razpoložljivimi silami in sredstvi;
- izpopolniti načrte za izvedbo zaščitnih ukrepov;
- preveriti operativno usposobljenost, pripravljenost in skupno delovanje sil za zaščito, reševanje in pomoč ob gašenju požara na industrijskem objektu ter odpravljanju posledic nesreč požara, in sicer:
 - reševanje ponesrečencev iz ogroženih objektov,
 - gašenje požara večjega obsega v industrijskem okolju,
 - evakuacijo okoliškega prebivalstva,
 - ukrepanje ob večji nesreči z nevarnimi snovmi;
- preveriti možnost sodelovanja sil za zaščito, reševanje in pomoč, zlasti gasilskih enot in enot Civilne zaščite, ter možnost uporabe helikopterjev za prevoz poškodovanih oseb med izvajanjem kombinirane požarne intervencije in intervencije ob nesreči z nevarnimi snovmi;
- preveriti in izboljšati postopke ukrepanja, obveščanja in alarmiranja ob večji kombinirani nesreči v industriji, in sicer na industrijski, lokalni in državni ravni;
- preveriti možnost sodelovanja z ustreznimi instituci-

jami pri odstranitvi in uničenju v intervenciji odstranjenih nevarnih snovi;

- preveriti sistem in način vodenja intervencij pri gašenju, reševanju in ukrepanju ob nesreči z nevarnimi snovmi na vseh ravneh.

Posebna pozornost je bila namenjena

- sodelovanju med industrijskimi in teritorialnimi gasilskimi enotami ter drugimi silami za zaščito, reševanje in pomoč,
- ukrepanju vodstva gospodarske družbe in industrijske gasilske enote ob večji nesreči v industriji,
- vodenju intervencije z uporabo različnih enot zaščite, reševanje in pomoči,
- izvajanju zaščitnih ukrepov,
- uporabi ustrezne tehnike, opreme in sredstev,
- preprečitvi izpustov nevarnih snovi v okolje,
- postopku in načinu odstranitve in uničenja v intervenciji odstranjenih nevarnih snovi.

Zamisel in predpostavka

Vaja je bila načrtovana kot enodnevna praktična skupna vaja podjetja Cinkarna, državnih in občinskih organov ter sil za zaščito, reševanje in pomoč. Izvedla se je na podlagi predpostavke, da je v skladišču končnih izdelkov Cinkarne, kjer skladiščijo izdelke, namenjene grafični industriji, prišlo do razlitja zelo hlapljivega in vnetljivega topila. Začetni požar se je zaradi skladiščenih vnetljivih snovi hitro širil; s tem je ogrozil zaposlene v pisarnah nad skladiščem ter vagon cisterne z nevarno snovjo, ki se je nahajal za skladiščem. Požar se je razširil tudi na skladišče nevarnih snovi. Zaradi strupenih plinov in vetra, ki je pihal v smeri Bukovžlaka, so bili ogroženi tudi prebivalci v okolici Cinkane. Pri umiku vagona cisterne pride do nesreče in izlitja, kar povzroči veliko nevarnost za onesnaženje kanalizacije in s tem podtalnice ter rek Hudinje in Savinje.

Priprave na vajo

Izvedba vaje je bila načrtovana kot ena izmed obsejmskih aktivnosti sejma Zaščita – Protection v Celju. Priprave na vajo so potekale skladno z izdelanim načrtom zaščite in reševanja in načeli stroke. Operativno-strokovne zadeve je opravljalo vodstvo vaje v sestavi:

- Franc Šink, predstavnik URSZR, vodja skupine,
- Darko But, predstavnik Izpostave URSZR Celje – namestnik poveljnika CZ za Zahodnoštajersko, namestnik vodje,

* Ministrstvo za obrambo RS, Uprava RS za zaščito in reševanje, Izpostava Celje, Prešernova 27, Celje, darko.but@urszr.si

- Matjaž Klarič, poveljnik GZ RS, član,
- Milan Dubrovac, član poveljstva GZ RS, odgovoren za nevarne snovi, član,
- Roman Hrovat, predstavnik 15. brigade vojaškega letalstva SV, član,
- Franci Naraks, predstavnik Izpostave URSZR Celje, član,
- Zdenko Gorenjšek, predstavnik JZ za požarno, reševalno in tehnično službo Celje, član,
- Danilo Praprotnik, strokovni delavec MO Celje – namestnik poveljnika CZ za MO Celje, član,
- Martin Senegačnik, poveljnik IGE Cinkarna, član,
- Vinko Sentočnik, poveljnik GZ Celje, član,
- Janko Turnšek, poveljnik GZ celjske regije, član,
- Janko Kolar, predstavnik MNZ, član,
- Andrej Žmavc, predstavnik ZD Celje, član.
- Helikopterska enota 15. letalske brigade Slovenske vojske
- Inšpektorat za okolje in prostor
- Inšpektorat za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami
- Delovni inšpektorat
- Preiskovalni sodnik

Potek vaje

Vaja je bila izvedena dne 8. 10. 2003 na območju podjetja Cinkarna Celje in v njegovi neposredni okolici.

Potek vaje je bil tik pred njenim začetkom gostom predstavljen v modri dvorani celjskega sejmišča.

Organizacijske in ostale praktične naloge je usklajevala Izpostava URSZR Celje.

Sodelujoči

V vaji so sodelovali štabi, enote in službe CZ, državni organi, podjetja, zavodi in društva ter njihove zveze s svojimi enotami, službami in operativnimi sestavi, ki so na podlagi izdelanih načrtov zaščite in reševanja vključeni v reševanje ob tovrstnih nesrečah. Skupno je sodelovalo 472 oseb in 73 vozil.

- Javni zavod za prometno, reševalno in tehnično službo Celje
- Gasilska zveza celjske regije z GZ Celje, GZ Laško, GZ Šentjur, GZ Šmarje pri Jelšah, GZ Vojnik – Dobrna
- Gasilska zveza Žalec
- Podjetje Cinkarna Celje
 - vodstvo in službe podjetja
 - poveljnik CZ in štab CZ podjetja
 - industrijska gasilska enota
 - enota prve pomoči civilne zaščite
 - enota za RKB-dekontaminacijo
- Zdravstveni dom Celje
 - služba nujne medicinske pomoči
 - reševalna postaja
- Policijska uprava Celje
 - uprava kriminalistične službe
 - operativno-komunikacijski center
 - policijska postaja Celje
- Uprava RS za zaščito in reševanje
 - Center za obveščanje Republike Slovenije
- Izpostava URSZR Celje
 - strokovna služba
 - center za obveščanje
 - logistični center
- Mestna občina Celje
 - strokovna služba za zaščito in reševanje
 - poveljnik CZ in štab CZ MO Celje
- Poveljnik CZ in štab CZ za zahodno Štajersko
- Mobilni ekološki laboratorij (MEEL)
- Mobilna enota za meteorologijo in hidrologijo (MEMH)

V delu skladišča končnih izdelkov, kjer skladiščijo izdelke, namenjene grafični industriji, je skladiščni delavec z viličarjem prebodel sod, napolnjen z zelo hlapljivim in vnetljivim topilom (50-odstoten kselen in 50-odstoten etil acetat), ki se je razlil po viličarju in vnel. Ker je v tem delu skladišča skladiščena velika količina zelo vnetljivih snovi, se je požar hitro razširil. Pri tem se je aktiviral javljalec požara, ki je povezan z nadzorno sobo gasilske enote podjetja Cinkarna. Gasilska enota je takoj izvozila s tremi gasilci in po treh minutah po znaku požara prispela do mesta požara. Vodja gasilske enote je ugotovil, da je požar že tako močno razvit, da ga sami niso sposobni pogasiti, da se hitro širi in da so v nevarnosti zaposleni v pisarnah nad tem skladiščem. O dogodku je takoj obvestil regijski center za obveščanje ter hkrati prek službe varovanja podjetja tudi vodstvo podjetja, ki je aktiviralo svoj štab civilne zaščite. ReCO je na podlagi obvestila izvedel 2. stopnjo alarma. V tem času je vodstvo podjetja aktiviralo ekologa in poveljnika CZ podjetja, le-ta pa štab in enoto za prvo pomoč. Štab CZ je prek ReCO o nesreči in poškodovanih obvestil službo nujne medicinske pomoči Zdravstvenega doma Celje, enota za prvo pomoč pa je medtem pripravila prostor za sprejem ranjenih. Policijske patrulje so skupno z varnostno službo podjetja v tem času zavarovale dostop na območje.

Gasilska enota JZPRTS Celje je prispela na kraj dogodka v 7 minutah po aktiviranju. Vodenje intervencije je prevzel vodnik JZPRTS Celje. V tem času se je požar že razširil na skladišče nevarnih snovi in povzročil njihovo izhajanje ter s tem neposredno življenjsko nevarnost za zaposlene, ki so bili odrezani v svojih pisarnah, in tudi za okoliške prebivalce v smeri vetra proti Bukovžlaku. ReCO je na zahtevo vodje intervencije izvedel 3. stopnjo alarma ter zaradi možnosti nesreče z nevarno snovjo zahteval dodatno pomoč gasilskih enot, opremljenih in usposobljenih za nevarne snovi. Po vzpostavitvi poveljniškega mesta vodje intervencije je vodstvo podjetja zagotovilo prisotnost vodje skladišča, štab CZ podjetja pa vezista.

Poveljnik CZ podjetja Cinkarna je zaradi prisotnosti nevarnih snovi v ozračju prek ReCO zahteval aktiviranje poveljnika CZ MO Celje. Le-ta je odredil takojšnje aktivi-

ranje delavcev Zavoda za zdravstveno varstvo Celje, s katerim ima Mestna občina Celje podpisano pogodbo; prek ReCO pa je zahteval aktiviranje regijske enote za RKB-izvidovanje. Zaradi širjenja nevarnih snovi v smeri vetra je odredil evakuacijo prebivalcev naselja Bukovžlak, ki so jo izvedli poverjeniki CZ.

Po prihodu je vodenje intervencije prevzel poveljnik GZ Celje. Odredil je umaknitev vagona cisterne iz neposredne bližine gorečega objekta, da ne bi prišlo še do nesreče z nevarno snovjo. Vse razpoložljive gasilce in opremo je vključil v reševanje ljudi iz gorečih pisarn v 2. nadstropju objekta ter v lokaliziranje požara. Pri umikanju vagona cisterne s posebej prilagojenim traktorjem za premikanje vagonov po industrijskih tirih je prišlo do nesreče. Vagon se je zaradi slabe vidljivosti zaradi dima zaletel v avtocisterno na tiru, ki je bila napolnjena z žvepleno kislino, ter se pri tem prevrnil.

Ta dogodek je povzročil veliko nevarnost za onesnaženje kanalizacije in s tem podtalnice ter rek Hudinje in Savinje. Vodja intervencije je o dogodku obvestil štab CZ podjetja in prek ReCo zahteval aktiviranje dodatnih gasilskih enot, opremljenih in usposobljenih za ravnanje z nevarnimi snovmi. Vodenje intervencije na mestu nesreče z nevarno snovjo je po prihodu predal vodniku JZPRTS Celje, kateremu je štab CZ podjetja v pomoč poslal tudi svojo enoto za RKB-dekontaminacijo (kislinsko enoto).

Istočasno je poveljnik CZ podjetja Cinkarna o dogodku obvestil poveljnika CZ MO Celje. Ta je prek ReCO Celje zahteval aktiviranje Mobilnega ekološkega laboratorija (MEEL), zaradi vetra, ki je širil nevarne snovi, pa še Mobilno enoto za meteorologijo in hidrologijo (MEMH) ter poveljnika CZ za zahodno Štajersko. Poverjeniki CZ MO Celje so v tem času evakuirali prebivalce naselja Bukovžlak na evakuacijsko sprejemališče pri cerkvi Sv. Jožefa na Teharju – pri lazaristih. Policijska patrulja je zavarovala izpraznjeno naselje. Služba nujne medicinske pomoči in enota prve pomoči podjetja Cinkarna sta oskrbeli večino ranjenih, ki so jih pripeljali gasilci, reševalna vozila pa so jih prepeljala v Bolnišnico Celje. Zaradi specifičnosti poškodb poškodovanega v nesreči z nevarno snovjo je zdravnik prek ReCO zahteval aktiviranje helikopterja za prevoz poškodovanega v UKC v Ljubljano.

Glede na veliko razširjenost požara je vodja intervencije ocenil, da bo za gašenje potreboval še več gasilcev; od ReCO je zahteval, da izvede še 4. stopnjo alarmiranja, kar je ta tudi storil. Vodenje intervencije je prevzel gasilski poveljnik celjske regije. Sledilo je gašenje in odpravljanje posledic nesreče z nevarno snovjo.

Obveščanje javnosti

Javnost je bila o generalki in o sami vaji obveščena prek lokalnih časopisov in kableske TV Celje. Prav tako je bila dva dni pred vajo organizirana tiskovna konferenca v podjetju Cinkarna, na sam dan vaje pa so bile prisotnim

tako na sejmišču kot tudi v podjetju Cinkarna razdeljene zloženke. V času izvajanja vaje je bilo s strani ReCO Celje na lokalne radijske postaje posredovano navodilo o ravnanju prebivalcev, skladno z načrtom obveščanja ob sprožitvi sirene z znakom za splošno nevarnost.

Vodenje vaje

V vaji je bil preizkušen celoten sistem operativno-strokovnega vodenja zaščite, reševanja in pomoči od tovarniške do občinske in regijske ravni. Aktivnosti na sami vaji so v podjetju Cinkarna potekale na treh lokacijah: na mestu požara, na mestu nesreče z nevarno snovjo in na mestu oskrbe ranjenih in poškodovanih z nujno medicinsko pomočjo. Na vsakem od njih je posamezna enota imela svoje mesto delovanja in svojo nalogo. Aktivnosti pa so potekale tudi na sedežu Štaba CZ za zahodno Štajersko, sedežu štaba MO Celje, sedežu štaba podjetja Cinkarna ter v naselju Bukovžlak.

Vajo je vodil poveljnik CZ za Zahodnoštajersko v sodelovanju z vodstvom vaje. Praktične aktivnosti so skladno s svojimi pristojnostmi organizirali in vodili poveljnik CZ podjetja Cinkarna Celje, poveljnik CZ Mestne občine Celje, poveljnik Gasilske zveze celjske regije, poveljnik Gasilske zveze Celje, vodnik JZPRTS Celje, Policijska postaja Celje, Zdravstveni dom Celje – Služba nujne medicinske pomoči in reševalna postaja ter 15. letalska brigada SV.

Spremljanje vaje

Dejavnosti na generalki in v sami vaji so skladno s posebnim načrtom ter svojimi pooblastili in pristojnostmi spremljali inšpektorji Inšpektorata Republike Slovenije za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Ugotovitve:

- Cilj vaje je bil šolski prikaz gašenja razvitega požara in izvedba ukrepov ob nesreči z nevarno snovjo. Med izvedbo vaje so se prepletale taktične in šolske zasnove nastopov in ukrepov. Ta dva cilja pa sta v praksi že sama po sebi zelo težko izvedljiva, še posebej, če njuno izvedbo omejujeta še prostor in čas.
- Med načrtovano predpostavko in njeno izvedbo ni bilo bistvenih odstopanj, ki bi vplivala na izvedbo vaje.
- Center za obveščanje je v celoti in pravočasno izvajal zahtevane aktivnosti.
- Enote so prihajale točno po izdelani časovnici in z določeno opremo.
- Pri izvedbi vaje so bili uporabljeni štirje viri vode za gašenje; ugotovljeno je bilo, da bi obstoječe količine požarne vode v podjetju Cinkarna zadoščale za gašenje požara.
- Pirotehnični izdelki so bili uporabljeni po predpisih.
- Na sodelujočih vadbencih, vozilih in objektu ni bilo škode.

- Policijske enote oz. služba nujne medicinske pomoči so profesionalno in korektno izvedle naloge zavarovanja dostopa oz. oskrbe ranjenih in poškodovanih.
- Žal je bilo gledalcem zaradi omejenega prostora in sočasnega izvajanja aktivnosti onemogočeno spremljanje vseh delovišč.

Pomanjkljivosti

Večji del pomanjkljivosti je bil ugotovljen že na izvedbi generalke. Omenim naj le nekatere:

- Na generalki so bile enote aktivirane s pomočjo pozivnikov, skladno z občinskim načrtom alarmiranja. Zaradi časovne omejitve izvajanja vaje in zamika pri oddaji digipitrov je bila izdelana časovnica neuporabna. Zato se je vaja izvajala izključno po časovnici.
- Časovna omejitev vaje je zelo vplivala tudi na nastop operativnih enot, še posebej z vidika gasilske taktike. Pri vstopu na območje Cinkarne so se enote javljale na poveljniško mesto vodje intervencije, kjer so prejele delovne naloge, vendar le v smislu prikaza aktivnosti.
- Premajhen vadbeni prostor je omejeval razvrstitev enot in njihov taktični nastop. Tako le-te v več primerih niso imele možnosti zagotoviti taktično zahtevanih odmikov od objektov in razdalj med vozili.
- V vaji sta se v majhnih količinah uporabljali voda in srednja pena. Razpršeni vodni curki za preprečevanje širjenja strupenih plinov niso bili uporabljeni. Uporaba samo določenih gasilnih sredstev v majhnih količinah je bila pogojena z varovanjem in preprečevanjem morebitne škode na objektu.
- Ob predpostavki širjenja strupenih plinov se je pojavilo vprašanje zaščitnih sredstev za pripadnike sodelujočih enot. Z njimi so namreč opremljene le regijska RKB-enota, enoti MEEL in MEMH ter del gasilskih enot. Vsi ostali (policija, služba NMP, pripadniki CZ, inšpektorji ...) pa jih nimajo. Pomanjkanje osebnih zaščitnih sredstev bi ob dejanski nesreči krepko spremenilo način delovanja enot oz. taktični pristop h gašenju.

Pozitivne izkušnje

- Uspešno izvedena vaja je dokaz, da se s točno določeno časovnico in načinom prihoda enot ter predhodno podrobno seznanitvijo vadbencev z načinom izvedbe vaje lahko v zelo kratkem času in na razmeroma majhnem prostoru, ki je dodatno omejen z le dvema vstopnima mestoma, vključi veliko število sodelujočih enot.
- Način vodenja intervencije s strani pristojnih gasilskih poveljnikov tako na mestu požara kot tudi na mestu nevarne snovi se je izkazal kot uspešen in utečen. Komunikacijo med pristojnim vodjo intervencije in pristojnim štabom CZ podjetja pa bi bilo treba izboljšati. Delno je težava v neposrednem utečenem komuniciranju vodje intervencije s centrom za obveščanje.
- Prvič se je v načrtovanje in izvajanje vaje vključila izpostava URSZR kot pristojen državno-upravni organ.

Ob tem dejstvu bi bilo treba definirati njeno vlogo, še posebej v razmerju do Štaba CZ za zahodno Štajersko.

- Med vajo so se uporabljala radijska sredstva sistema ZA-RE. Čeprav je bila frekvenca prometa zelo gosta, je bila disciplina vadbencev na visoki ravni.
- Radijska komunikacija med zdravnikom, helikoptersko posadko in centrom za obveščanje je bila uspešna.
- Potek vaje je bil ustrezno komentiran z medsebojnim sodelovanjem treh razlagalcev aktivnosti na posameznih delovnih točkah in moderatorja.

Predlogi izboljšav

- Na poveljniškem mestu vodje intervencije je treba obvezno zagotoviti prisotnost vezista za obveščanje pristojnega poveljnika CZ, pa tudi prisotnost najmanj ene osebe iz podjetja, ki je zadržana za goreči objekt.
- Izpostava URSZR bi morala razpolagati s podatki o posameznih materialnih sredstvih, s katerimi razpolagajo sile za zaščito, reševanje in pomoč in ki se nahajajo kjer koli na območju regije. Ob tem bi bilo treba opredeliti tudi način izdaje le-teh iz skladišč in postopek predaje.
- Kljub temu da so bili cilji vaje doseženi in da je bil v medijih in javnosti pozitiven odziv, pa ne moremo mimo sistema vodenja in poveljevanja. Namreč, vsaka enota zase po strokovni plati v najboljši možni meri strokovno opravlja svoje delo in ima dobro razvit notranji sistem vodenja in poveljevanja. Koordiniranje dela različnih enot pa je v pristojnosti poveljnikov CZ, ki pa po opravljenem osnovnem in dopolnilnem usposabljanju svojih znanj več ne utrjujejo, npr. v obliki vaj. Na regijski ravni bi bilo treba začeti z načrtnimi letnimi usposabljanji vadbencev v obliki t. i. štabnih vaj – reševanje simuliranih dogodkov, usklajevanje delovanja med posameznimi vadbenci, pretok informacij, sprejemanje in posredovanje odločitev ... Prav v tem delu pa bi najbolje prišla do izraza vloga Izpostave URSZR.

Sklepne misli

Skupna ocena tako skupine za pripravo vaje kot tudi samih vadbencev je pozitivna. Vaja je bila v celoti uspešna, saj je poleg realno načrtovanega in opravljenega poteka gašenja in reševanja nesreče z nevarno snovjo nakazala na bistvene probleme, ki se lahko pojavijo ob industrijskih nesrečah. Prav tako so vadbenci pokazali veliko strokovno usposobljenost in odlično medsebojno sodelovanje in dopolnjevanje.

Viri in literatura

1. Elaborat vaje Požar 2003
2. Sklep Vlade RS
3. Navodilo o vajah v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami (MORS, šifra: 017-04-4/2002-2 z dne 19. 3. 2002)